ПРИДНІПРОВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ БУДІВНИЦТВА ТА АРХІТЕКТУРИ

Економічний простір

Збірник наукових праць
(www.eprostir.dp.ua)

№ 93

Дніпропетровськ
ПДАБА
2015

УДК 336
ББК 65.01
Е 45

Друкується відповідно рішення Вченої Ради
Придніпровської державної академії будівництва та архітектури.
(Протокол №6 від 27.01.2015 р.)
Свідоцтво про Державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації 279/3 видано Міністерством юстицій України 17.05.07р.
Науковий збірник «Економічний простір» включено до спеціалізованого Переліку ВАК України з економіки (*Наказ МОНУ №1081 від 29.09.2014р.*)

Збірник включений до міжнародних наукометричних баз даних
INDEX COPERNICUS – з жовтня 2012р. :
http://journals.indexcopernicus.com/+,p3843,3.html
Российский индекс научного цитирования (РИНЦ) – з грудня 2013р.:
http://elibrary.ru/title_about.asp?id=41282

Головний редактор:
доктор економічних наук, професор Орловська Юлія Валеріївна.
Редакційна колегія:
д.т.н, заслужений діяч науки і техніки України Большаков В.І.,
д.е.н. Божанова В.Ю.,
д.е.н. Вакульчик О.М.,
д.е.н. Верхоглядова Н.І.,
д.е.н. Дубницький В.І.,
д.е.н. Задоя А.О.,
д.е.н. Залунін В.Ф.,
д.е.н. Іванов С.В.,
д.е.н. Коломицева О.В.,
д.е.н. Максимова Т.С.,
д.е.н. Поповиченко І.В.,
д.е.н. Стукало Н.В.,
д.е.н. Уманець Т.В.,
д.е.н. Чимшит С.І.,
д.е.н. Чужиков В.І.,
д.е.н. Шейнфілде М.

Е 45 Економічний простір: Збірник наукових праць. – №93. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2015. – 274 с.

В збірнику розглядаються сучасні проблеми просторових економічних систем, сталого екологозбережуючого розвитку економіки, інноваційних процесів макро і мікрорівня, кластерних форм організації бізнесу, ресурсозбереження, фінансових та інвестиційних аспектів економічного зростання, ефективності регуляційних дій органів державного управління та місцевого самоврядування.
Окремої уваги в збірнику набувають питання підвищення якості освітянських функцій вищих навчальних закладів, ролі освіти в постіндустріальному суспільстві.
Для студентів, аспірантів, науковців, викладачів, представників органів державного управління та місцевого самоврядування.

УДК 336
ББК 65.01
© ПДАБА, оформлення, 2015

ЗМІСТ

МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА І ЗМІНИ ГЕОЕКОНОМІЧНОГО ПРОСТОРУ

*Глущенко Л.Д., к.е.н.*ДЕРЖАВНІ ПРОГРАМИ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ МАЛИХ ТА СЕРЕДНІХ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ…… 5
*Гончарова К.В., к.е.н.*МЕТОДИ ВРАХУВАННЯ КОЛИВАННЯ ВАЛЮТНИХ РИЗИКІВ ПРИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА…….. 18
*Ільчук П.Г., к.е.н.*ВПЛИВ СПОСОБУ ВХОДУ НА ЗАКОРДОННІ РИНКИ НА ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ І РІВЕНЬ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ…….. 27
*Присяжнюк Ю.І., д.е.н.*ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ РЕФОРМ В КРАЇНАХ СХІДНОЇ АЗІЇ…… 39
*Рущак М.Ю., д.е.н., Андришин В.П.*ВИЗНАЧЕННЯ НАПРЯМІВ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЕКСПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ РЕЗУЛЬТАТІВ ЇЇ ОЦІНКИ……... 47

ПРОБЛЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

*Артамонова Г.В., к.е.н.*ОБҐРУНТУВАННЯ ЗАСАД ТА ПРІОРИТЕТІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ СТРАТЕГІЇ УКРАЇНИ……... 59
*Бут Т.В.*СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ РОЗВИТКУ МЕТАЛУРГІЙНОГО КОМПЛЕКСУ РЕГІОНУ…… 73
*Гнедіна К.В., к.е.н.*ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ МУНІЦИПАЛЬНОЮ ТРАНСПОРТНОЮ СИСТЕМОЮ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ…… 81
*Дюндін В.Д., к.е.н., Ломоносов Д.А., к.е.н.*ФОРМУВАННЯ БРЕНДУ ТЕРИТОРІЇ ЯК ФАКТОРУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ…… 93
Євсєєва О.О., д.е.н. УДОСКОНАЛЕННЯ ПЛАНУВАННЯ ЯК ФАКТОР ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ……... 107
Ломоносова О.Е.,к.е.н., Ломоносов А.В., к.е.н., Надточий І.І.,к.е.н. СУТНІСТЬ МОРЕГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ЇЇ ВИДІВ……. 117
*Мартиненко В.В., к.е.н.*ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ……. 131
*Наджафов И.Н., к.э.н., Грецингер А.Б., к.т.н.*КЛАСТЕРИЗАЦИЯ ЭКОНОМИКИ КАК ВАЖНАЯ ОСНОВА ФОРМИРОВАНИЯ РЕГИОНАЛЬНОЙ ИННОВАЦИОННОЙ СИСТЕМЫ……. 141
*Піжук О.І., к.е.н.*ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ЯК ВАЖЛИВА УМОВА РОЗВИТКУ СФЕРИ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ…… 150

*Пуліна Т.В., д.е.н.*ОБГРУНТУВАННЯ КЛАСТЕРИЗАЦІЇ ХЛІБОПЕКАРСЬКОЇ ГАЛУЗІ ЗАПОРІЗЬКОГО РЕГІОНУ…… 163
*Тіверіадська Л.В., Якименко А.М.*ІНФЛЯЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ТА ЇХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ В УКРАЇНІ…… 175

ФІНАНСИ, ПОДАТКОВА СИСТЕМА ТА ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

*Бовсуновська Г.С.*СПЕЦИФІЧНІ ПРОЯВИ ЗАГРОЗ ФІНАНСОВІЙ БЕЗПЕЦІ СТРАХОВОГО РИНКУ…… 189
*Красюк І.В.*ВИЗНАЧЕННЯ ЧИННИКІВ ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ УКРАЇНСЬКОГО БАНКУ (НА ПРИКЛАДІ АТ »РАЙФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ»)…… 200
*Криховецька З.М., к.е.н.*АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ КРЕДИТНОГО МЕХАНІЗМУ В ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ В УКРАЇНІ……. 209
Ползікова Г.В. МЕТОДИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ПОДАТКОВОЇ ОПТИМІЗАЦІЇ…….. 221

ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА ТА ПРОСТОРОВО - КЛАСТЕРНИЙ БІЗНЕС

*Копішинська К.О.*МЕТОД ТИПОЛОГІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ МАШИНОБУДУВАННЯ НА ЗАСАДАХ КОНЦЕПЦІЇ ВІДКРИТИХ ІННОВАЦІЙ…….. 230
*Омельченко Л.С., к.е.н., Піскульова І.В.*ЗБАЛАНСОВАНА СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ…… 241
*Трифонова О.В., к.е.н.*ФОРМУВАННЯ ПОРТФЕЛЮ АЛЬТЕРНАТИВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ВУГЛЕДОБУВНОГО ПІДПРИЄМСТВА……... 250
*Турко М.О., к.е.н., Макарова Г.С., к.е.н., Довженко А.Є.*ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ…….. 263

УДК 33(477)+316.32

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Мартиненко В.В., к.е.н.
E-mail: martynenkovv@ukr.net
Національний університет Державної податкової служби України

Основним завданням статті є дослідження теоретико-методичних засад оцінки економічної безпеки національної економіки та обґрунтування доцільності їх застосування у прикладних наукових розробках. Проведено порівняльний аналіз основних теоретичних і методичних наукових підходів до вирішення проблеми формалізації та кількісного вираження рівня економічної безпеки держави у працях зарубіжних та вітчизняних учених. Автором установлено, що серед наявного методичного забезпечення найбільш прийнятними, хоч і трудомісткими в обрахунках та зборі статистичних даних, є методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, прийняті і затверджені Міністерством економічного розвитку та торгівлі України у 2013 році. Обґрунтовано, що використання цієї методики в аналітичній роботі забезпечить високу достовірність оцінки рівня економічної безпеки держави та закладе основи для прийняття оптимальних управлінських рішень. Одержані результати проведеного аналізу стануть перспективою наукових розробок автора у даному напрямі дослідження.

Ключові слова: економічна безпека, національна економіка, оцінка, методичні рекомендації, методика, критерій, індикатор

UDC 33(477)+316.32

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL PRINCIPLES FOR EVALUATING THE ECONOMIC SECURITY OF NATIONAL ECONOMY

Martynenko V.V., PhD in Economics
E-mail: martynenkovv@ukr.net
National University of State Tax Service of Ukraine

The main purpose of the article is to study the theoretical and methodological principles to evaluate the economic security of the national economy and to prove the appropriateness of their use in applied scientific innovations. A comparative analysis of the main theoretical and methodological scientific approaches to solve the problem of formalization and quantitative expression of the level of economic security was committed in the works of foreign and domestic scholars. The author concluded that among the existing methods the most acceptable, albeit time-consuming in calculations and in collecting the statistical data, are methodological recommendations

© Мартиненко В.В., к.е.н., 2015

for the calculation of the economic security level of Ukraine, adopted and approved by the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine in 2013. It has been proved that using this methodology in analytical work will provide high reliability assessment of economic security level and create the basis for optimal decision-making. The obtained results of the analysis will be the prospects of author's scientific innovations in this research direction.

Keywords: economic security, national economy, evaluation, methodological recommendations, methodology, criteria, indicator

Актуальність проблеми та її зв'язок з важливими науково-практичними завданнями. Актуальність теми визначається тим, що ті виклики і загрози національній безпеці України, які мають місце в умовах соціально-економічної кризи та військових дій на промислово розвинених територіях, також погіршують стан економічної безпеки національної економіки. У зв'язку з цим оцінка економічної безпеки, як початковий етап управління процесом забезпечення захищеності національної економіки від загроз і викликів, набуває особливого значення, адже від достовірності її результатів залежить ефективність державного управління. Саме це зумовлює актуальність теми та основну мету дослідження.

Аналіз останніх наукових досліджень. Окремі аспекти проблеми формалізації та кількісного вираження економічної безпеки знаходять свої відображення у працях таких зарубіжних учених, як У. Мітчелл [1], Дж. Торре та Д. Некар [2], Б. Удовіч [3]. Серед вітчизняних учених слід виокремити праці В. Геєця [4], О. Баженової [5], С. Пирожкова [6]. Проте теоретико-методичні засади оцінки економічної безпеки національної економіки залишаються недостатньо вивченими і потребують імплементації у прикладних наукових дослідженнях.

Метою роботи є дослідження теоретико-методичних засад оцінки економічної безпеки національної економіки та обґрунтування доцільності їх застосування в аналітичній роботі.

Викладення основного матеріалу дослідження. В умовах економічної глобалізації розвиток національної економіки неможливий без завчасного виявлення та нейтралізації загроз щодо зниження конкурентоспроможності на світовому та внутрішньому ринках, для її динамічного зростання на інноваційних задах тощо. В основі оцінки цих загроз лежать критерії економічної безпеки, які можуть бути як якісними, так і кількісними.

Кількісні критерії характеризують «межі» економічної системи, вихід за які призводить до небезпечного стану національної економіки, що загрожує національному суверенітету держави, забезпеченню її національних інтересів.

За якісними критеріями оцінюється стан національної економіки з точки зору найважливіших процесів, які відображають рівень економічної безпеки.

Розробці системи індикаторів економічної безпеки присвячено праці як зарубіжних, так і вітчизняних науковців та практиків.

До одного з перших проектів у цій сфері можна віднести так званий барометр економічної кон'юнктури, розроблений у 1916 р. У. Пірсонсом (США). Робота над цим показником була продовжена У. Мітчеллом [1] на початку XX століття. Сучасна система економічних індикаторів, що лежить в основі визначення барометра економічної кон'юнктури, широко використовується Національним бюро економічних досліджень США [7]. Для побудови барометра економічної діяльності з показників, що характеризують господарську діяльність всіх складових економічної системи вибираються ті, яким притаманні циклічні коливання. Кожний з обраних показників «очищується» від довгострокового тренду й сезонних коливань, потім, для всіх уточнених рядів визначаються точки циклічних максимумів і мінімумів, а ряди групуються за подібністю циклічної поведінки. Економічний барометр широко використовується як інструмент для аналізу й прогнозування економічної кон'юнктури США.

Серед інших закордонних досліджень у сфері показників та індикаторів економічної безпеки заслуговує уваги класифікація факторів економічної безпеки, запропонована американськими вченими Дж. Торре та Д. Некаром Ними вперше була зроблена спроба виявити політико-економічні фактори економічної безпеки та обґрунтувати за допомогою їх дослідження взаємозалежність політики й економіки. За Дж. Торре та Д. Некаром фактори економічної безпеки класифікуються на економічні й політичні, які, в свою чергу, поділяються на внутрішні та зовнішні.

Внутрішні економічні фактори вказують на найбільш уразливі місця та характеризують економічний розвиток країни. До таких факторів належать: чисельність і вікова структура населення; ВВП на душу населення; розподіл чистого доходу; природні ресурси галузевої структури й економічна диверсифікованість бізнесу; рівень продуктивності праці й безробіття; міграція населення; галузева і територіальна структура економіки тощо [2, с. 222–224].

Зовнішні економічні фактори об'єднують ступінь впливу зовнішніх обмежень на внутрішню економічну політику та поділяються на: поточний платіжний баланс; цінову еластичність експорту й імпорту; зовнішній борг; валютний курс тощо [2, с.222–224]. Комплекс політичних факторів характеризується такими складовими як: племінна й класова гетерогенність; культурні та моральні цінності; гнучкість урядових інститутів; вплив опозиції; дотримання прав людини; дипломатичні та торговельні конфлікти тощо.

З урахуванням європейського досвіду, стан економічної безпеки національної економіки країн Європейського Союзу Б. Удовіч пропонує оцінювати шляхом дослідження динаміки «об'єктивних» та «суб'єктивних» критеріїв. «Об'єктивними» критеріями визначено показники зайнятості та безробіття; бідності, розподіл доходів і освіта; клопотання про надання притулку та імміграція; платіжний баланс; стабільність курсу валюти та прямі іноземні інвестиції. «Суб'єктивними» критеріями є: задоволення рівнем життя населення ЄС; підтримка населенням розширення ЄС; особиста економічна безпека та введення євро новими країнами-членами ЄС [3].

Методика визначення показників економічної безпеки досліджувалась й вітчизняними фахівцями. У своїй праці [8] В.Т. Шлемко та І.Ф. Бінько серед загальної кількості індикаторів пропонують виокремити 12 основних, які відбивають фактичний стан економічного розвитку держави та дають чітке уявлення про перебіг трансформаційних процесів. Проте, О.С. Саєнко вважає, що окремі показники, наприклад енергетична залежність, потребують переосмислення стосовно доцільності їх введення до системи індикаторів економічної безпеки, оскільки нині Україна має не тільки зазначену енергетичну залежність, а й продовольчу, фінансову, які не відображені у даній системі [9]. Тому методичне забезпечення оцінки економічної безпеки національної економіки має відбивати всі «залежності». Позитивним моментом в пропозиції В.Т. Шлемко та І.Ф. Бінько є той факт, що наведені індикатори є тими основними (базовими), що відображають головні засади економічного розвитку, а в майбутніх розробках можливо розширення даної системи показників.

Методика визначення рівня інтегрального індикатора економічної безпеки докладно описана в Концепції економічної безпеки України, розробленої фахівцями Інституту економічного прогнозування під керівництвом В.М. Геєця На основі положень Концепції було

розраховано індикатори економічної безпеки України за 1991–1998 роки. За Концепцією інтегральний індикатор складається з 14 груп індикаторів, до яких належать: фінансовий стан суб'єктів господарювання; збалансованість макроекономічних пропорції; грошово-кредитна система; технічний рівень виробництва; структура та рівень виробництва; виробнича інфраструктура; матеріальні ресурси; зайнятість та ринок праці; заробітна плата; ринкова інфраструктура; інституційні перетворення; зовнішня торгівля; зовнішнє інвестування; розвиток науки та техніки. Структуру та рівень виробництва характеризують такі індикатори, як валовий внутрішній продукт, питома вага переробних галузей економіки у валовому випуску товарів та послуг, структура використання виробничих потужностей, рівень монополізації економіки [4, с. 53]. Рівень кожної групи індикаторів у 1991 році умовно приймався за 100, а далі змінювався у відповідності з динамікою економічних та соціальних процесів.

Такий підхід дає можливість з великою точністю провести аналіз стану економічної безпеки на основі розрахунку інтегрального показника та зробити прогноз на майбутнє. Але його недоліком можна назвати складність підрахунку деяких індикаторів із-за відсутності статистичного обліку їх економічних показників.

О. Баженовою розроблено оптимізаційну модель системи економічної безпеки України, на основі якої здійснено детальний аналіз в розрізі основних складових економічної безпеки та визначено основні її загрози та показники-індикатори. Перевагою моделі є те, що вона враховує не тільки фактичні значення показників-індикаторів, а й їхні граничні рівні, що дозволяє визначити оптимальні значення показників економічної безпеки [5].

Для оцінки рівня економічної безпеки в цій моделі оцінюються показники, що характеризують рівень загрози за *i*-ою ознакою:

$$d_{it} = \frac{x_{it}}{z_i}, i = \overline{1,n} \text{ та } t = \overline{1,T}, \quad (1)$$

де d_{it} – рівень *i*-ої загрози економічній безпеці держави в момент часу *t*,

x_{it} – реальне значення *i*-ого показника в момент часу *t*,

z_i – граничне значення *i*-ого показника.

Для врахування можливої залежності ознак між собою застосовується зважування цих показників. За важелі обрано показник β_i, який обраховується таким чином:

$$\beta_i = \frac{r_{ij}}{\sum_{i=1, i\neq j}^{n} r_{ij}},\ i, j = \overline{1, n}, \qquad (2)$$

де r_{ij} – коефіцієнт кореляції між рівнями загроз.

Отже, нехай є n показників-критеріїв економічної безпеки, які можна дослідити за допомогою системи показників, що утворюють множину $X_t = (x_1, x_2 \ldots x_n)$, де $t = \overline{1, T}$.

Інтегральний показник визначення стану економічної безпеки держави D_t виражається функцією:

$$D_t = \sum_{i=1}^{n} \beta_i d_{it}. \qquad (3)$$

Цей показник дозволяє найбільш точно визначати стан економічної безпеки країни.

У 2003 році науковцями Національного інституту проблем міжнародної безпеки було розроблено методичні рекомендацій щодо оцінки рівня економічної безпеки України, в рамках якої запропоновано шість груп індикаторів:

- інвестиційної та інноваційної безпеки – відношення загального обсягу реальних інвестицій до ВВП, відношення обсягу фінансування НТР за рахунок усіх джерел до ВВП;
- фінансової безпеки – рівень інфляції, обсяг зовнішньої та внутрішньої заборгованості держави, дефіцит державного бюджету, рівень монетизації економіки, вартість банківських кредитів, міжнародні резерви НБУ;
- енергетичної безпеки – рівень забезпечення потреби в основних видах первинних паливно-енергетичних ресурсів, у тому числі за рахунок імпорту з однієї країни, енергоємність економіки, раціоналізація структури балансу енергоспоживання;
- зовнішньоторговельної безпеки – коефіцієнт покриття імпорту експортом, відношення експорту до ВВП, відношення імпорту до ВВП;
- соціальної безпеки – індекс людського розвитку, рівень безробіття, рівень середньорічних грошових доходів на одну особу, індекс реальної заробітної плати;

- демографічної безпеки – коефіцієнт депопуляції, коефіцієнти народжуваності та смертності [6, с.14–42].

Варто зазначити, що методика 2003 року була взята за основу під час розробки міністерських методик 2007 та 2013 років.

Отже, дослідження вітчизняних науковців стали основою для розробки Міністерством економічного розвитку та торгівлі України Методики розрахунку рівня економічної безпеки України [10]. Методика розроблена з метою визначення рівня економічної безпеки України як головної складової національної безпеки держави й містить перелік основних індикаторів стану економічної безпеки України, їхні оптимальні, порогові та граничні значення, а також методи обрахування інтегрального індексу економічної безпеки [11].

У 2007 році Міністерством економічного розвитку та торгівлі України була опублікована як електронний ресурс Методика розрахунку рівня економічної безпеки України, в основу якої покладено метод агрегування та синтезу визначених ознак в єдиному інтегральному показнику. Ця методика полягає у виконанні наступних етапів щодо розробки інтегрального показника (рис. 1).

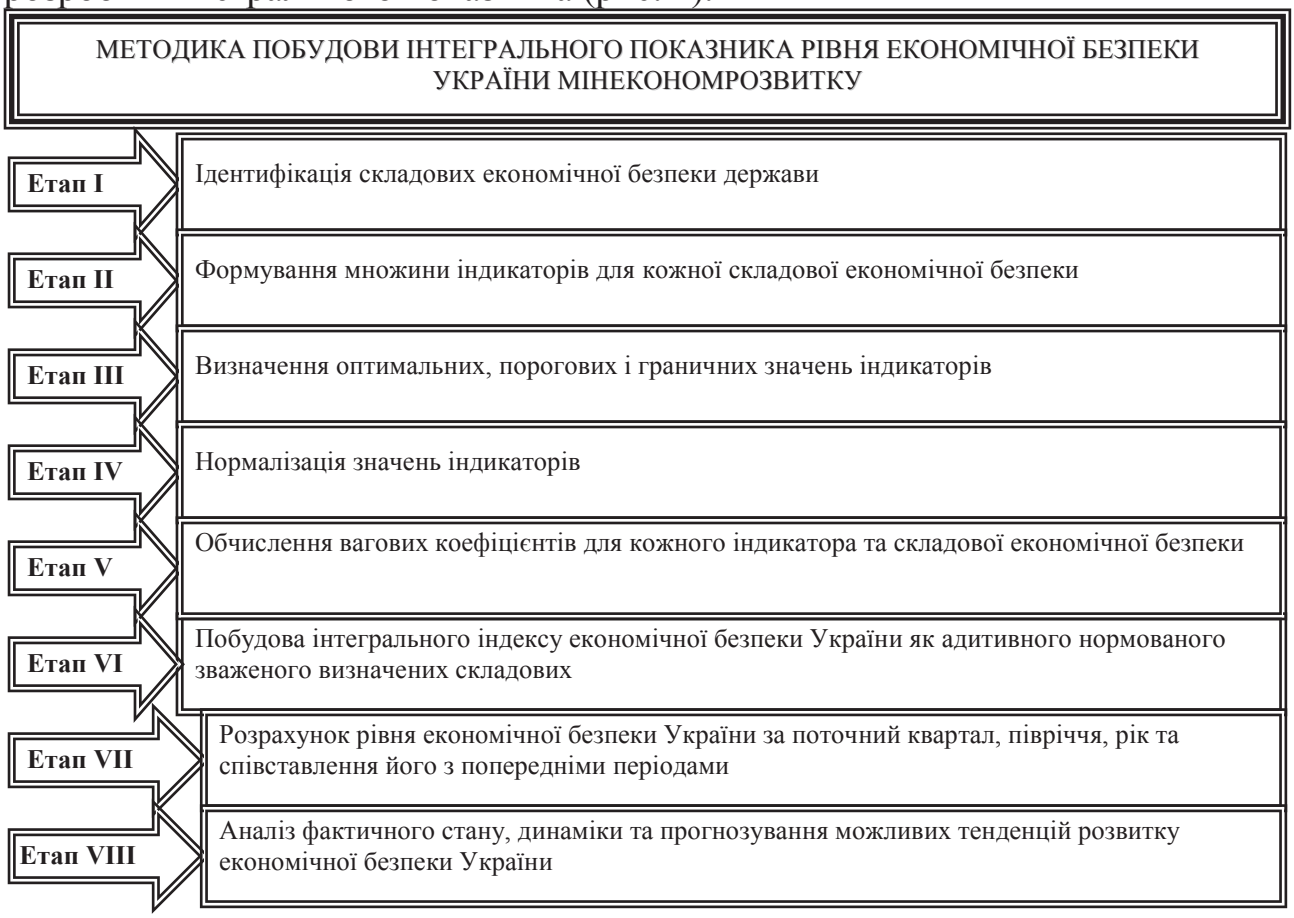

Рис. 1. *Основні етапи методики побудови інтегрального показника рівня економічної безпеки України*

Джерело: узагальнено основі відомих даних [11]

На заміну «Методиці розрахунку рівня економічної безпеки України» Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України № 1277 від 29 жовтня 2013 року було затверджено «Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» [12], на основі яких проведено розрахунок рівня економічної безпеки України за 2000–2012 рр.

Таблиця 1. *Складові індексу рівня економічної безпеки України згідно з методикою Мінекономрозвитку 02.03.2007*

Сфера економіки	***Ваговий коефіцієнт***
1. Макроекономічна (10 показників з пороговими значеннями)	0,1005
2. Виробнича (8 показників з пороговими значеннями)	0,0769
3. Фінансова (всього 40 показників з пороговими значеннями)	0,1127
3.1. Бюджетна (6 показників з пороговими значеннями)	0,2023
3.2. Грошово-кредитна (6 показників з пороговими значеннями)	0,1953
3.3. Валютна (3 показника з пороговими значеннями)	0,1558
3.4. Боргова (9 показників з пороговими значеннями)	0,1256
3.5. Страхова (6 показників з пороговими значеннями)	0,0628
3.6. Фондова (3 показника і порогових значення)	0,0953
3.7. Банківська (2 показника і порогових значення)	0,1629
4. Інвестиційна (5 показників з пороговими значеннями)	0,0939
5. Зовнішньоекономічна (7 показників з пороговими значеннями)	0,0901
6. Науково-технологічна (9 показників з пороговими значеннями)	0,1183
7. Соціальна (14 показників з пороговими значеннями)	0,0808
8. Демографічна (7 показників з пороговими значеннями)	0,0836
9. Енергетична (9 показників з пороговими значеннями)	0,1324
10. Продовольча (13 показників з пороговими значеннями)	0,1108
Всього: 117 показників	х

Джерело: сформовано основі відомих даних [11]

Основною відмінністю нових методичних рекомендацій є коригування назви та кількості складових економічної безпеки держави, а також заміна багатьох показників-індикаторів новими, що включені в комплексні рівняння інтегральних субіндексів складових та інтегрального індексу економічної безпеки в цілому. Для проведення порівняльного аналізу методик сформуємо табл. 2. Порівнюючи дані табл. 1 і 2 можна зробити висновок, що аналізовані методики кардинально відрізняються між собою. Відмінність методик полягає в тому, що по-перше, хоч вони і є комплексними, містять включають в себе різну кількість одиничних показників-індикаторів – 117 і 126 відповідно. По-друге, відбулося коригування складових економічної безпеки держави та відповідних субіндексів, хоча й не дуже суттєве (інвестиційна та науково-технологічна складові, а також страхова та фондова складові об’єднані відповідно в інвестиційно-інноваційну безпеку та безпеку небанківського фінансового ринку). По-третє, у нових методичних рекомендаціях було введено 78

нових одиничних показників-індикаторів замість 64, що склало близько 62%, а 38% (або ж 48 показників залишилося з попередньої методики).

Таблиця 2. *Складові індексу рівня економічної безпеки України та їх вагомості згідно методичних рекомендацій Мінекономрозвитку 29.10.2013*

Субіндекс складової економічної безпеки держави	***Ваговий коефіцієнт***
1. Макроекономічна (11 показників з коефіцієнтами вагомості)	0,1224
2. Виробнича (16 показників з коефіцієнтами вагомості)	0,1218
3. Фінансова (всього 32 показника з коефіцієнтами вагомості), у т. ч.	0,1294
3.1. Бюджетна (4 показника з коефіцієнтами вагомості)	0,2023
3.2. Грошово-кредитна (6 показників з коефіцієнтами вагомості)	0,1753
3.3. Валютна (6 показників з коефіцієнтами вагомості)	0,1686
3.4. Боргова (5 показників з коефіцієнтами вагомості)	0,1746
3.5. Безпека небанківського фінансового ринку (4 показники з коефіцієнтами вагомості)	0,0628
3.6. Банківська (7 показників і коефіцієнтами вагомості)	0,1723
4. Інвестиційно-інноваційна (14 показників з коефіцієнтами вагомості)	0,1089
5. Зовнішньоекономічна (11 показників з коефіцієнтами вагомості)	0,1095
6. Соціальна (15 показників з коефіцієнтами вагомості)	0,1013
7. Демографічна (7 показників з коефіцієнтами вагомості)	0,0913
8. Енергетична (10 показників з коефіцієнтами вагомості)	0,1148
9. Продовольча (10 показників з коефіцієнтами вагомості)	0,1007
Всього: 126 показників	х

Джерело: сформовано на основі відомих даних [12]

Є підстави вважати, що основний недолік як методики (2007), так і методичних рекомендацій (2013) розрахунку економічної безпеки України полягає у трудомістких обчисленнях та обмеженості в публічному доступі до необхідної статистичної інформації. При цьому Міністерство економічного розвитку і торгівлі України вело постійний моніторинг вихідних статистичних показників та індикаторів складових економічної безпеки протягом 1996–2011 рр. для щоквартального оприлюднення результатів аналізу щодо рівня економічної безпеки України. Наразі, з прийняттям нових методичних рекомендацій такі розрахунки вестимуться й оприлюднюватимуться вже двічі на рік. На офіційному сайті Міністерства економічного розвитку і торгівлі України оприлюднено аналітичний матеріал «Стан економічної безпеки України у 2012 році» [13], в якому обчислено інтегральний показник рівня економічної безпеки України за 2000–2012 рр. за новими методичними рекомендаціями 2013 року. Тому результати, отримані Міністерством щодо розрахунку рівня економічної безпеки України у 2000–2012 рр., можна вважати достовірними та використовувати їх в подальших дослідженнях.

Висновки. Отже, в ході аналізу наявного методичного забезпечення оцінки економічної безпеки національної економіки встановлено, що найбільш прийнятними, але трудомісткими в обрахунках, є методичні рекомендації

щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, розроблені фахівцями Міністерства економічного розвитку та торгівлі України. Подальше використання цієї методики в аналітичній роботі забезпечить високу достовірність оцінки рівня економічної безпеки держави та закладе основи для прийняття оптимальних управлінських рішень, що стане перспективною наукових розробок у даному напрямі дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Mitchell W. C. What Happens during business cycles / W. C. Mitchell. – N.-Y., 1951. – 386 p.
2. Torre De la, J. Forecasting political riscs for international operations / J. De la Torre, D. Neckar // International Journal of Forecasting. – 1988. – Vol. 4. – P. 222–224.
3. Udovic Bostjan. Economic security: Large and small states in enlarged European Union / Bostjan Udovic // Centre of International Relations ; University of Ljubljana. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.attac.org/en/groups/centre-and-periphery-abolition-neocolonialism-working-groupcpwg/bostjan-udovic-economic.
4. Концепція економічної безпеки України / Ін-т економічного прогнозування / кер. проекту В.М. Геєць. – К. : Вид-во «Логос». – 1999. – 56 с.
5. Баженова О.В. Застосування системного підходу до аналізу економічної безпеки держави / О.В. Баженова // Вісник Київського національного університету. Серія «Економіка». – 2003. – Вип. 66–67. – С. 122–124.
6. Методичні рекомендацій щодо оцінки рівня економічної безпеки України / за ред. акад. НАН України С.І. Пирожкова. – К. : НІПМБ, 2003. – 46 с.
7. Саєнко О.С. Методологія оцінки економічної безпеки країни: системний підхід / О.С. Саєнко // Науковий вісник ОДЕУ. Всеукраїнська асоціація молодих вчених. – Науки: економіка, політологія, історія. – 2009. – № 15(93). – С. 19–28.
8. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення : [монографія] / В.Т. Шлемко, І.Ф. Бінько. – К. : НІСД, 1997. – 144 с.
9. Саєнко О.С. Методологія оцінки економічної безпеки країни: системний підхід / О.С. Саєнко // Науковий вісник ОДЕУ. Всеукраїнська асоціація молодих вчених. – Науки: економіка, політологія, історія. – 2009. – № 15(93). – С. 19–28.
10. Про затвердження методики розрахунку рівня економічної безпеки України / Наказ Міністерства економіки України № 60 від 02 березня 2007 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uazakon.com/documents/ date_6s/pg_gewqwi/index.htm.
11. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України / Наказ міністерства економіки України № 69 від 02 березня 2007 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ME07222.html.
12. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України // Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України № 1277 від 29.10.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/ l_doc2.nsf/link1/ ME131588.html.
13. Стан економічної безпеки України у 2012 році. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.me.gov.ua.